

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף עה

(בעמ' הקודם)

למדנו במשנה - קדשים בקדשים מין במינו כו' (= אם התערבו קדשים של אדם אחד בקדשים של אדם אחר והם מאותו מין, כגון ששניהם עולה, כל קרבן יקרב לשם מי שהוא בעליו):

קושיא: והא בעי סמיכה: והרי בעל הקרבן צריך לסמוך את ידיו על קרבנו, ואנו לא יודעים מי הוא בעל הקרבן, וא"כ איך המשנה אמרה שכל קרבן יקרב לשם מי שהוא בעליו.

תירוץ: אמר רב יוסף, בקרבן נשים: משנתנו עוסקת בקרבן נשים, ונשים לא צריכות לסמוך, שנאמר "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַיהוָה... **וְסוּמָר יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה**", ומכאן שרק בני ישראל סומכים ולא בנות ישראל.

מדייקת הגמ':

אבל בקרבן אנשים לא? כלומר משמע מדברי רב יוסף שאם התערבו קרבנות של אנשים אי אפשר להקריבם, כיון שאי אפשר לסמוך.

אביי מקשה על כך:

אייתיביה אביי: למדנו בכרייתא - קרבן יחיד שנתערב בקרבן יחיד (= כגון עולה בעולה), או קרבן ציבור שנתערב בקרבן ציבור (= כגון שעיר ראש חודש בשעיר ראש השנה), או קרבן יחיד וקרבן ציבור שנתערבו זה בזה (= כגון שעיר נשיא בשעיר הרגלים), נותן ארבע מתנות על המזבח מדם כל קרבן וקרבן, ואם נתן מתנה אחת מכל קרבן וקרבן יצא בדיעבד, ואם נתן ארבע מכולם כלומר שתי מתנות שהן ארבע יצא.

במה דברים אמורים שצריך לכתחילה ארבע מתנות מכל קרבן וקרבן? שנתערבו הקרבנות בעודם בחיים, אבל נתערבו שחוטים דהיינו שכלל את דמם בכוס אחד, נותן ארבע מתנות מכולם יחד בפעם אחת, שהרי יש כאן את הדם של שני הקרבנות, ואם נתן מתנה אחת מכולם יצא בדיעבד. רבי אומר, אם יש במתנה כמות כדי נתינה לכל קרבן כשרה, ואם לאו פסולה.

ע"כ הברייתא. מדייק אביי:

קתני יחיד דומיא דציבור, מה ציבור גברי אף יחיד גברי: הברייתא הביאה דין קרבנות ציבור שהתערבו וגם דין קרבנות יחיד שהתערבו, וכשם שבקרבנות ציבור מדובר בקרבנות של אנשים, כך בקרבנות יחיד מדובר בקרבנות של אנשים למרות שצריך סמיכה, נמצא שגם אם התערבו קרבנות של אנשים אפשר להקריבם ללא סמיכה, וא"כ קשה על רב יוסף!

אמר רבא לאביי: וכי אתה סבור שהברייתא מוכנת עד שאתה מקשה ממנה על רב יוסף? והרי הברייתא אמרה (לגבי נתינת ארבע מתנות לכתחילה מכל אחד) 'במה דברים אמורים כשנתערבו חיון אבל נתערבו שחוטין לא', והרי מה זה משנה אם הם התערבו בעודם בחיים או לאחר שחיטה, שהרי גם בשחוטים יתכן ספק, כגון שהוא נתן את הדם של כל בהמה בכוס נפרדת והכוסות התערבו ולא ידוע איזה כוס שייכת לכל קרבן, וא"כ הברייתא קשה מדוע היא מחלקת בין חיים לשחוטים?

אלא הכי קאמר: אלא צריך לומר שאין כוונת הברייתא דווקא ל'חיים', וכך כוונת הברייתא: במה דברים אמורים שצריך לכתחילה ארבע מתנות מכל קרבן וקרבן? 'שנתערבו שחוטין כעין חיים בכוסות', דהיינו שהתערבו כוסות בכוסות שזה דומה לנתערבו חיים שכל אחד ואחד נמצא בפני עצמו, 'אבל כבולל' דהיינו שעירבב את שני הדמים בכוס אחת נותן ארבע מתנות מכולם יחד בפעם אחת, ואם נתן מתנה אחת מכולם יצא בדיעבד.

עד כאן דברי רבא. נמצא שכעת כבר לא קשה על רב יוסף, שהרי הברייתא עוסקת שלאחר שחיטה וסמיכה התערבו הדמים, אבל באמת אם התערבו הקרבנות לפני סמיכה לא מקריבים אותם.

כעת הגמ' מבארת את דברי רבי בכרייתא הנ"ל:

'רבי אומר רואין את המתנה, אם יש בה כדי לזה וכדי לזה כשרה, ואם לא פסולה':

קושיא: ומי אית ליה לרבי האי סברא? וכי רבי סובר שמתנה צריכה שיעור? (= כלומר רבי אמר שצריך שיהיה שיעור נתינת דם לכל קרבן וקרבן, נמצא שהוא סובר שיש שיעור לנתינת הדם).

והא תניא: והרי למדנו בכרייתא - אמר רבי, לדברי רבי אליעזר הזאת מי חטאת (על אדם שנטמא במת) אפילו כל שהוא מטהרת, לפי שהזאה אינה צריכה שיעור, ואם הזו עליו מכלי שיש בו חצי מי חטאת וחצי מי פסולים, יזה על הטמא שתי פעמים והוא טהור. ע"כ הכרייתא.

הרחבת הביאור: לקמן (בדף פ.) מובא, שצלוחית שיש בתוכה מי חטאת (= מים שקידשו אותם באפר פרה אדומה, ומזים ממנה על מי שנטמא במת), ונפלו לתוכה כל שהוא מים אחרים (שאינם מקודשים), לדעת רבי אליעזר יזה על הטמא שתי הזאות (= יבואר להלן מדוע). ואמר רבי, שלדברי רבי אליעזר הזאה כל שהוא מטהרת את האדם הטמא, לפי שהזאה על האדם אינה צריכה שיעור. ולא רק שאינה צריכה שיעור, אלא אפילו אם יש עימה תערובת של מים פסולים ההזאה כשרה.

נמצא שלדעת רבי אין שיעור להזאה, וא"כ קשה מדוע הוא אמר בכרייתא הקודמת שצריך שיהיה שיעור נתינת דם לכל קרבן וקרבן, דהיינו שהוא סובר שיש שיעור לנתינת הדם.

תירוץ: לדבריו דר"א קאמר: רבי אמר שכך רבי אליעזר סובר, אבל רבי בעצמו סובר שצריך שיעור.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, הזאה לחוד ונתינה לחוד: אמנם לא צריך שיעור בהזאת מי חטאת, אבל בנתינת הדם למזבח צריך שיעור שיראה הדם לשני רוחות הקרן של המזבח.

*

למדנו במשנה - נתערבנו בככור ומעשר כו':

אמר רמי בר חמא: בכור בעל מום מותר באכילה לטמאים. נחלקו ב"ש וב"ה במסכת בכורות האם הוא מותר באכילה גם לטמאים שטומאה יוצאת מגופם כגון נידה.

לדעת ב"ש שאין מאכילין בכור לנשים נידות, מה הדין תמורתו של הבכור? דהיינו אם לקח בהמה ואמר שתהיה תמורת הבכור, הדין הוא שההמרה אינה חלה, אבל בהמת התמורה אינה קרבה על המזבח אלא תרעה עד שיפול בה מום ותאכל לבעלים. רמי בר חמא מסתפק האם גם את בשר התמורה לא מאכילים לנידות?

ככור אינו נפדה, תמורתו מהו? וכן הוא מסתפק בדינים נוספים שישנם בככור, האם הם חלים גם על תמורת הבכור. הדין הוא שאי אפשר לפדות בכור בכסף (כדי שהקדושה תצא ממנו ותחול על המעות). האם גם את התמורה אי אפשר לפדות?

ככור אינו נשקל בליטרא, תמורתו מהו? כהן ששחט בכור בעל מום ורוצה למכור את בשרו, אסור לו למכור אותו לפי משקל, כי זה זלזול בככור. אלא הוא מוכר לפי אומד. האם גם בתמורת בכור אסור למכור במשקל?

רבא עונה: למדנו בכרייתא - בכור ומעשר אפילו לאחר שנפל בהם מום 'עושין תמורה', כלומר אם עשו אותם תמורה הבהמה החדשה נתפסת בקדושה, **והדינים שלה כמו הבכור עצמו.**

בעי רמי בר חמא: מה הדין אם הכהן הקדיש בכור בעל מום לבדק הבית (לאחזקת בית המקדש), האם מותר למכור אותו במשקל או לא?

הספק הוא. האם דוקא בככור השייך לכהן אסרו רבנן למכור אותו במשקל כדי להרוויח יותר, משום שלא לזלזל בככור. אבל כאן שהרווח הולך להקדש, עדיף שההקדש ירוויח יותר מהמכירה. שהרי מצאנו בפסולי המוקדשין שמוכרים אותם לפי משקל כדי להרבות בדמיהם. או שיש הבדל בין המקרים, כי בפסולי המוקדשין קונים בדמיהם את אותו סוג קדושה, דהיינו קונים קרבנות. אבל כאן קונים בכסף של הבכור קדושה אחרת, דהיינו קדושת בדק הבית ולכן עדיף שלא לזלזל בככור.

רבי יוסי בר זבידא עונה: למדנו במשנתנו אם נתערב קרבן כשר בכור ובמעשר בהמה, כולם ירעו עד שיסתאבו, ואז פודים את הקרבן שבתערובת. אבל מכיון שאי אפשר לפדות בכור ומעשר, אנו מחמירים בכל הבהמות שבתערובת כאילו היו בכור ומעשר, ואוכלים אותם כדין בכור ומעשר.

מבאר רבי יוסי בר זבידא שהחומרא שיש בהם, שלא מוכרים אותם במשקל. והרי בגלל שאי אפשר למכור את הבהמות שבתערובת במשקל, כאשר באים לפדות את הקרבן שבתערובת יורד מחירו (כי מחיר של בהמה שאי אפשר למוכרה במשקל זול יותר). ואם כן ההקדש מפסיד, ובכל אופן אנו לא מתירים למכור את הבכור במשקל (כדי שכל הבהמות שבתערובת יהיו יקרים יותר).

רב הונא ורבי חזקיה תלמידי דרבי ירמיה: דוחים את הראייה. האם המקרים דומים? במשנתנו יש שני גופים ושתי קדושות. דהיינו יש שם שתי בהמות שונות, שלכל אחת יש קדושה אחרת. לאחת יש קדושת קרבן שדמיו הולכים להקדש, ולשניה יש קדושת בכור שדמיו הולכים לבדק הבית. ולכן אנו לא מזלזלים בקדושה אחת (קדושת בכור), כדי להרוויח לקדושה אחרת (הקדש). אבל כאן בספק של רמי בר חמא יש שתי קדושות בגוף אחד. כי הבכור עצמו הוקדש לבדק הבית. ולכן נזלזל בקדושה אחת שבו (שהיא קדושת בכור), כדי להרוויח לקדושה השניה שבו (שהיא בדק הבית).

מתקיף לה רבי יוסי בר אבין: הרי אם המקדיש את הבכור הבעל מום לבדק הבית, היה אומר 'הפדו לי בכור' = תתנו לי לפדות את הבכור שהקדשתי. האם היינו שומעים לו? ודאי שלא! ואם כן גם למכור את הבכור במשקל לא נתיר.

קושיא: 'הפדו? רחמנא אמר "לא תפדה"': הרי זה איסור דאורייתא לפדות בכור, ואילו למכור במשקל זה רק איסור דרבנן ויתכן שנתיר אותו להרווחת ההקדש.

אלא א"ר אמי: אסור למכור אותו במשקל, בגלל שהכהן הקדיש לבדק הבית את מה שהיה בידו. והרי לו עצמו היה אסור למכור במשקל, ואם כן גם לאחר ההקדש האיסור נשאר (כי ההקדש לא זכה ברווח המגיע ממכירה במשקל).

למדנו במשנה - הכל יכולין להתערב כו': כל הקרבנות יכולים להתערב בזה מלבד חטאת ואשם.

קושיא: מאי שנא חטאת ואשם? דהאי זכר והאי נקבה. חטאת ועולה נמי! מדוע חטאת ואשם אינם יכולים להתערב? כי אשם הוא קרבן זכר וחטאת היא קרבן נקבה. אך אם כן גם חטאת ועולה אינם יכולים להתערב, כי חטאת היא נקבה ואילו עולה היא זכר. **תירוץ:** איכא שעיר נשיא: יש חטאת זכר, והיינו קרבן נשיא שהוא חטאת זכר, ואם יתערב בעולה לא נוכל להבדיל ביניהם. **קושיא:** חטאת ואשם נמי איכא שעיר נשיא (גירסת שטמ"ק): אם כן גם בחטאת ואשם אין היכר, והיינו בחטאת נשיא. **תירוץ:** האי שיער והאי צמר: חטאת נשיא היא 'שעיר' שיש לו שיער, ואילו אשם הוא 'איל' שיש לו צמר, והם ניכרים זה מזה.

קושיא: פסח ואשם נמי לא מיערב, האי בן שנה והאי בן שתי שנים: מדוע המשנה לא מוציאה מהכלל גם את פסח ואשם שאינם יכולים להתערב? כי למרות ששניהם כבשים, הם ניכרים זה מזה. פסח הוא בן שנה ואילו אשם הוא בן שתי שנים. **תירוץ:** איכא אשם נזיר ואשם מצורע: יש שני סוגי אשם שבאים בני שנה, ואם יתערבו בפסח לא נבדיל ביניהם.

ואיבעית אימא: יש כבש בן שנה שנראה כמו בן שתי שנים, ויש כבש בן שנתיים שנראה כבן שנה. ולכן לא נבדיל ביניהם.

משנה: אשם שנתערב בשלמים: לדעת רבי שמעון, מספק נוהגים בהם כמו החמור שבהם. ולכן שניהם ישחטו בצפון. למרות ששחיטת שלמים בכל העזרה, שוחטים את שניהם כדין אשם בצפון בלבד, (והכהן מכוון שכל קרבן יעלה למה שהוא). והם נאכלים רק ליום ולילה (וכן רק לזכרי כהונה ורק בעזרה) כמו האשם החמור, ולא לשני ימים ולילה כמו שלמים.

אמרו לו: לרבי שמעון 'אין מביאין קדשים לבית הפסול', ולדבריו שמתמעט זמן אכילת השלמים יתכן והם יגיעו לידי נותר ויצטרכו לשרוף אותם. אלא הבהמות ירעו עד שיסתאבו וימכרו.

נתערבו חתיכות בחתיכות, קדשי קדשים בקדשים קלים, הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים ולילה - יאכלו כחמור שבהן: כאן זה לכו"ע, כי אין פיתרון אחר.

גמרא: תני תנא קמיה דרב: אמר תנא לפני רב ברייתא במסכת שביעית - פירות שביעית אסור למכור אותם ולקחת בדמיהן פירות תרומה, מפני שממעט את זמן אכילת התרומה. משום שלפירות שביעית יש זמן של 'ביעור' שבו חייבים לבער את הפירות מהעולם. אבל לפירות תרומה אין זמן כזה. ולכן אם יקנה בדמי השביעית תרומה, תעבור קדושת שביעית מהמעות לתרומה ויחול בה דין ביעור, ונמצא שהוא גורם הפסד לתרומה.

אמרוה רבנן קמיה דרבא: הברייתא הזו אינה כדעת רבי שמעון במשנתנו. כי רבי שמעון אמר שישחטו את האשם והשלמים למרות שאנו מביאים קדשים לבית הפסול.

אמר להו: יתכן ורבי שמעון מודה בשביעית. ורק במצב של דיעבד דהיינו באשם ושלמים שכבר נתערבו זה בזה, הוא מתיר להביאם לפסול. אך לכתחילה אין להביא תרומה לידי פסול על ידי קנייתה ממעות שביעית.

ולכתחילה לא? איתיביה אביי וכו': למדנו במשנה לקמן (דף צ') שאת כל הקרבנות הנאכלים, רשאים הכהנים לשנות בצורת אכילתן, דהיינו לאוכלם צלויין או שלוקין או מבושליין. וכן לתת לתוכן תבלין חולין או תבלין של תרומה. אלו הם 'דברי ר' שמעון'. ואם כן רבי שמעון מתיר לתת תבלין של תרומה, למרות שלבשר יש סוף זמן אכילה שהוא יהיה נותר, והתבלין של תרומה ילך לשריפה.

אמר ליה הנח לתרומת תבלין דרבנן: תרומת תבלין היא רק מדרבנן (כי מדאורייתא יש תרומה רק לדגן תירוש ויצהר), ולכן הקלו בזה רבנן.